

лива деліктоздатність таких суб'єктів, як невід'ємна частка їх правосуб'єктності, встановлена чинним інформаційним законодавством України та окремими нормами інших галузевих законодавств.

2. Викремлення особливих суб'єктів в інформаційних правовідносинах дає підстави для поширення загальної класифікації суб'єктів правових відносин за критеріями фаховості та особливої правосуб'єктності. Серед таких суб'єктів доцільно, зокрема, виділяти журналістів, оперативних працівників правоохоронних органів, що своєю професійною діяльністю забезпечують іншим суб'єктам права повноту здійснення ними своїх прав і свобод і, зокрема права на інформацію.

3. Особливість деліктоздатності журналістів, як прикладу особливого суб'єкта інформаційних правовідносин, полягає у обмеженні здатності нести юридичну відповідальність за вчинення інформаційних правопорушень у випадках, передбачених чинним інформаційним законодавством.

4. Сучасна тенденція законодавства, що регулює питання захисту прав журналістів та ЗМІ України, характеризується більшою ніж раніше досконалістю та деталізованістю, що визнано на міжнародно-правовому рівні.

Список літератури: 1. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования. М., 1999. 2. Скакун О.Ф. Теория государства и права. Х., 2000. 3. Рождественська О.С. Особливий суб'єкт інформаційно-правових відносин //Матеріали наукової конференції «Філософія, методологія та правове забезпечення інформації у громадянському суспільстві» ХНУ ім. В.Н. Каразіна Х., 2004. 4. Про телебачення і радіомовлення. Закон України //Відомості Верховної Ради України, 1994. № 10. Ст.43. 5. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні. Закон України //Відомості Верховної Ради України. 1993. № 1. Ст.1. 6. Шевченко Т. Новый закон для защиты прав журналистов //Интерьюс-Нетворк, Украина, 2003 № 4. Законодательство и практика масс-медиа. <http://www.medialaw.ru/zip.html>. 7. Исполнение Украиной своих обязанностей и обязательств //Резолюция ПАСЕ №1346 (2003). 8. Jersild v Denmark, Thoma v Luxemburg. [Цит. за:6] Шевченко Т. Новый закон для защиты прав журналистов //Интерьюс-Нетворк, Украина, 2003 № 4. Законодательство и практика масс-медиа. <http://www.medialaw.ru/zip.html>. 9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року /За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. Каннон, 2001. 10. Про оперативно-розшукову діяльність. Закон України //Відомості Верховної Ради України. 1992. №22. Ст. 34.

Надійшла до редколегії 12.08.04

Т.В. Сахарук

ВРАХУВАННЯ ОСОБИ ВИННОГО ПРИ ПРИЗНАЧЕННІ ПОКАРАННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ США

В Україні часто зустрічаються випадки порушення принципу однаковості вирішення кримінальних справ за вчинення схожих злочинів, вчинених особами зі схожими характеристиками, що призводить до несправедливості у правосудді. Багато в чому ця проблема залежить від адекватного законодавчого визначення критеріїв, що повинні враховуватися судом при призначенні покарання. У ст.65 КК України одним з таких критеріїв виступає

врахування судом особи винного при призначенні покарання. Однак законодавець не надає визначення особи винного, і не роз'яснює, які саме обставини, що характеризують особу винного, суд повинен приймати до уваги при здійсненні правосуддя. Ці питання частково вирішуються в постанові Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24.10.2003 р. «Про практику призначення судами кримінального покарання» [1], але здебільшого залишаються на розсуд суду. Саме така невизначеність і тягне за собою порушення основних принципів здійснення правосуддя.

Проблемі визначення особи винного приділялося багато уваги з боку таких науковців, як: Ю.М. Антонін, Ю.Д. Блувштейн, А.П. Гель, В.Г. Беляєв, П.С. Дагель, Н.С. Лейкіна, С.І. Курганов, Ю.Б. Мельникова, В.П. Малков та інші.

Для одержання нових знань, необхідних для підвищення ефективності здійснення правосуддя в Україні, доцільно, на нашу думку, звернутися до вивчення зарубіжного досвіду з цього питання. Адже його збагнення дозволяє визначити те цінне, що може бути затребуване й українським законодавцем. Серед зарубіжних дослідників проблеми вивчення особи винного можна виділити: Томаса Вейгенда, Ричарда Фрейза, Томаса Карле, Майкла Гелакака, Ірен Нагел та інших.

Для дослідження в цій публікації було вибрано кримінальне право США. При виборі держави, відносно якої нами буде здійснюватися вивчення досвіду врегулювання правил призначення покарання, зокрема визначення необхідності врахування особи винного при призначенні покарання, ми виходили з того, що США відноситься до держав, де Правила призначення покарання є ефективним актом, що регламентує питання здійснення правосуддя.

Метою цієї статті є ознайомлення з положеннями норм кримінального законодавства США про врахування особи винного при призначенні покарання з тим, щоб визначити переваги і недоліки зарубіжного законодавства і визначити пріоритетні напрямки розвитку національного законодавства з цього приводу.

Отже, приступимо до з'ясування кримінально-правового регулювання необхідності врахування особи винного при призначенні покарання.

В § 3553 Зводу законів США зазначено, що суд при призначенні покарання приймає до уваги біографію і дані, що характеризують особу винного, необхідність призначення йому покарання [2, с.472–475]. Розділ четвертий Федеральних правил призначення покарання США чітко встановлює залежність досягнення цілей покарання лише у разі визначення особи злочинця при винесенні рішення по справі [2, с.325–376]. Однак, законодавче врегулювання поставленого питання далеко не закінчується цими нормами. Можна навіть зазначити, що ці норми вказують лише на загальний напрямок діяльності суду при здійсненні правосуддя – необхідність врахування особи винного при призначенні покарання.

З'ясування обставин, що характеризують особу винного, згідно Федеральному Закону США «Про реформу системи покарання» 1984 р., було доручено Комісії з питань призначення покарання. Зокрема, Комісії нале-

жало визначити важливість для призначення покарання таких характеристик особи винного як: вік, освіта, професійні здібності, психічний та емоційний стан, фізичний стан, наркотична та алкогольна залежність, наявність місця роботи і ставлення до виконуваних обов'язків, сімейний стан та відносини у сім'ї, ставлення до громадських обов'язків [2, с.517–547].

Комісія, на підставі емпіричних досліджень, дійшла висновку про необхідність врахування одних з перелічених вище обставин, що характеризують особу винного, і нерелевантність інших. На підставі цього всі ознаки, що характеризують особу винного, склали п'ять груп:

1) характеристики злочинця, указані в Правилах призначення покарання, які обов'язково враховуються при призначенні покарання (роль у вчиненому злочині, кримінальна історія);

2) характеристики злочинця, які можуть враховуватися при призначенні покарання (заняття злочинною діяльністю у виді промислу, відставання у розумовому розвитку, примус);

3) характеристики злочинця, які за загальних умов не повинні впливати на визначення міри покарання (вік, освіта, професійні здібності, психічний та емоційний стан, фізичний стан, наявність місця роботи і відношення до виконуваних обов'язків, сімейний стан та відносини у сім'ї, ставлення до громадських обов'язків);

4) характеристики злочинця, які не є підставою призначення більш м'якого покарання (наркотична та алкогольна залежність);

5) характеристики злочинця, врахування яких суперечить принципам призначення покарання (раса, соціально-економічний статус) [3].

Найбільшу увагу представляють ті характеристики особи винного, які завжди повинні враховуватися при призначенні покарання. Найбільш суттєвою такою характеристикою є «**кримінальна історія**» винного, тобто, наявність попередньої протиправної поведінки та попередніх судимостей. Комісія з питань призначення покарання визнала таку ознаку рівноцінною тяжкості злочину і включила її другою за значенням в Таблицю призначення покарання (вертикальний показник, який розпочинається значенням 1 для тих осіб, що не мали попередньої судимості, і закінчується показником 6 для осіб, що мали декілька судимостей), що впливає на вид і розмір покарання.

Виходячи з вищенаведеного, можна стверджувати, що в американському кримінальному праві діє кількісний підхід щодо визначення суспільної небезпечності особи винного. Так, зазначається, що обвинувачений, який вчинив злочин удруге, є більш винним ніж особа, яка вчинила злочин уперше, і, таким чином, заслуговує більш суворого покарання. Окрім того, суспільство повинно бути проінформованим про те, що покарання обтяжуватиметься з вчиненням кожного повторного злочину, що сприяє досягненню цілі загальної превенції [2, с.311].

Більш того, в американському кримінальному праві існує механізм обчислення ступеня суспільної небезпеки особи винного (кримінальної історії). Так, в §4A1.1. Правил призначення покарання вказано, що до загаль-

ного рівню злочину¹ необхідно додати 3 за кожний попередній злочин, якщо строк позбавлення волі за нього складав хоча б 1 рік та 1 місяць; додати 2, якщо позбавлення волі складало не менш 60 днів; додати 2, якщо підсудний вчинив злочин під час відбування покарання, включаючи пробацію, умовно-дострокове звільнення, ув'язнення або втечу; додати 2, якщо підсудний вчинив злочин менш ніж через 2 роки після звільнення з місць позбавлення волі, та ін. Таким чином, попередня протиправна поведінка безпосередньо впливає на міру покарання.

Однак, практика довела недосконалість показникової системи визначення ступеня суспільної небезпечності особи винного. Так, суддя, згідно Таблиці призначення покарання, повинен призначити більш суворе покарання особі, яка вчинила злочин повторно, якщо її попереднім злочином був злочин невеликої тяжкості. В той же час покарання визначається в тому ж розмірі, якщо попереднім злочином був особливо тяжкий злочин. Виходячи з таких розходжень, суду було надане право враховувати ці фактори при призначенні покарання, і в тому випадку, коли попередні злочини не представляли великої суспільної небезпеки, вони могли не впливати на ступінь «кримінальної історії» і не враховуватися судом при призначенні покарання. Якщо ж попередні злочини свідчать про стійку криміналізацію особи винного, вони впливають на обрання міри покарання [4, с.355–357]. Більш того, в деяких штатах розглядається можливість призначення більш суворого покарання, якщо суд дійде висновку про неадекватність законодавчого визначення «кримінальної історії» справжньому ступеневі суспільної небезпеки особи злочинця [5, с.422–423].

Правила призначення покарання дозволяють суду вийти за межі покарання, передбаченого за певний злочин, і призначити більш суворе покарання, посилаючись на те, що особа є повторним злочинцем (у тих випадках, коли наявні такі дані, що характеризують особу, які не визначені в Правилах призначення покарання). У той же час, суд не може призначити більш м'яке покарання, ніж передбачене за такий злочин, посилаючись на те, що особа вчинила злочин уперше. Вважається, що категорія 1 Таблиці призначення покарання встановлює адекватне покарання для особи, яка вчинила злочин уперше і існує найменший ризик вчинення нею повторних злочинів [2, с.324].

Американське кримінальне право оперує поняттями «професійний злочинець» та «заняття злочинною діяльністю у виді промислу». Для таких категорій злочинців встановлюються окремі правила призначення покарання, їхня категорія «кримінальної історії» за будь-яких обставин становить найвищий показник – 6, що, відповідно, впливає на розмір покарання. *Професійним злочинцем* визнається особа, яка вчинила тяжкий насильницький злочин або злочин, пов'язаний з обігом наркотичних засобів, маючи

¹ Згідно з Федеральними правилами призначення покарання, суспільна небезпечність кожного злочину визначається в рівнях злочину, до яких додаються додаткові бали за наявності обтяжуючих факторів, або цей рівень зменшується за наявності пом'якшуючих факторів.

по крайній мірі дві попередні судимості за тяжкі злочини, пов'язані з насильством або обігом наркотичних засобів, якщо на момент вчинення нового злочину особа досягла вісімнадцятирічного віку [2, с.325].

Правила призначення покарання не розкривають поняття «заняття злочинною діяльністю у виді промислу», однак §4В1.3. Правил встановлює найвищу категорію «кримінальної історії» для таких злочинців [2, с.328].

Підводячи підсумки, можна зробити висновки про те, що Федеральні правила призначення покарання визначають небезпечність особи винного лише через наявність у неї попередніх судимостей, причому, чим більше судимостей, тим більш небезпечною визнається особа. Таким чином, використовується кількісний підхід у визначенні небезпечності особи винного. Вітчизняна теорія давно відхилила кількісний підхід до визначення ступеня суспільної небезпеки особи винного. Так, М.М. Ісаєв у свій час зазначав, що правосуддя, відхиляючи кількісний, формальний підхід при оцінюванні значущості для покарання обставин справи, виходить з якісної характеристики останніх, з їхнього змісту, якісних особливостей [6, с.80].

Найчастіше життя не вичерпується попередньою кримінальною поведінкою. Існує безліч обставин, що характеризують особу винного. На підставі цього, було визнано необхідність визначення інших характеристик особи, що повинні впливати на міру покарання. Так, в Правилах призначення покарання частина 5Н присвячена визначенню характеристик особи винного. Ці ж норми визначають можливості врахування зазначених характеристик судом при призначенні покарання (*тут слід звернути увагу саме на можливість, а не на обов'язковість врахування цих обставин*).

Так, п.1.1. частини 5Н встановлює, що вік підсудного за загальних умов не повинен враховуватися при призначенні покарання. Однак, вік винного може бути підставою призначення більш м'якого покарання, коли винний є немічною особою похилого віку, і якщо призначення покарання, альтернативного позбавленню волі, буде достатньо ефективним, і більш економічно вигідним.

Освіта і професія також не повинні враховуватися при призначенні покарання. Однак, якщо винний зловживав своєю спеціальною підготовкою чи знаннями для сприяння злочинній діяльності, це може враховуватися як ознака складу певного злочину. Крім того, названі фактори можуть враховуватися для визначення умов апробації, виходячи з цілі реабілітації, або для призначення відповідного виду громадських робіт.

Психічний та емоційний стан можуть враховуватися для визначення умов пробації виходячи з цілі реабілітації (участь у психологічних програмах, тренінгах тощо). Психічний та емоційний стан за деяких умов можуть враховуватися при пом'якшенні покарання лише за ненасильницькі злочини.

Фізичний стан не враховується при призначенні покарання. Однак, у випадках наявності виключних фізичних ушкоджень, суд може призначити більш м'яке покарання (наприклад, у випадку, коли винний є тяжко хворим, йому може бути призначений домашній арешт, який може бути таким же ефективним, як ув'язнення, та більш економічно вигідним).

Наркотична та алкогольна залежність не є підставою пом'якшення покарання. Така залежність часто пов'язана із вчиненням злочину. Тому, вимагається, обов'язкове залучення винного, який страждає на алкогольну або наркотичну залежність, до спеціальних реабілітаційних програм. Наявність такої залежності може бути підставою спеціальної уваги у визначенні виду покарання і умов утримання.

Місце роботи, сімейний стан та відношення до громадських обов'язків не враховуються при призначенні покарання. Однак, місце роботи і робочий час може враховуватися при визначенні часу пробачії (участь у реабілітаційних програмах після виконання професійних обов'язків). Сімейний стан повинен враховуватися при визначенні розміру відшкодування та штрафу.

Раса, стать, національність, світогляд, релігія і соціально-економічний статус не повинні враховуватися при призначенні покарання за будь-яких умов.

Служба у збройних силах, участь у благодійних акціях та у житті громадянськості, особливі заслуги у професійній діяльності, подяки у роботі не враховуються при призначенні покарання [2, с.377-380].

Таким чином, характеристики особи винного за загальних умов не повинні мати будь-якого пом'якшуючого ефекту на визначення міри покарання. Вік, освіта та професія, психічний та емоційний стан, фізичний стан, робота і ставлення до виконуваних обов'язків, сімейний стан та відносини у сім'ї, ставлення до громадських обов'язків «за загальним правилом не повинні враховуватися при призначенні покарання» [7, с.859].

Законодавчі заборони врахування обставин, що характеризують особу винного при призначенні покарання, призвели до пошуку судами шляхів їх усунення. Практика довела неможливість призначення справедливого покарання без врахування особистісних характеристик винного. Надто сувора обмеженість судового розсуду у сфері визначення характеристик особи винного, що мають відношення до справи, призвела до неоднорідності практики застосування норм про врахування особи винного при призначенні покарання. Так, Перший, Третій, Шостий та Сьомий федеральні округи США відмінили рішення судів першої інстанції, де міра покарання обґрунтовувалася не тільки тяжкістю злочину, а й характеристиками особи винного. Напроти Другий та Восьмий округи визнали можливість врахувати характеристики винного при призначенні покарання [5, с.431].

Згодом судова практика привнесла суттєві поправки у рішення Комісії. Було визнано, що при призначенні покарання повинні враховуватися такі дані, що характеризують особу винного, як: фізичний стан, служба у збройних силах, участь у благодійних акціях та у житті громадянськості, особливі заслуги у професійній діяльності, подяки у роботі [8]. Пом'якшуючими обставинами, що характеризують особу винного, найчастіше визнають: вчинення злочину вперше, наявність неповнолітніх дітей, відшкодування шкоди і сприяння у розкритті злочину, наявність підтримки з боку сім'ї та суспільства, тощо [5, с.434]. Зазначені фактори можуть бути підставою для пом'якшення покарання, і навіть для призначення покарання більш м'якого, ніж передбачено законом.

Багаторічний досвід застосування Правил призначення покарання про врахування особи підсудного при здійсненні правосуддя довів необхідність визначення характеристик особи винного, що повинні впливати на міру покарання. Суди, користуючись вимогами закону про врахування біографії особи та її характеристик при призначенні покарання (§ 3553), визначили три групи факторів, що характеризують особу винного, і які можуть враховуватися при призначенні покарання:

1) фактори, що зменшують суспільну небезпечність особи винного (молодий вік винного, його незначний вклад у вчинення злочину, немічність, тощо);

2) фактори, що підтверджують негативні наслідки ув'язнення:

а. негативність ув'язнення винного для третіх осіб (діти винного, які залишаються без батьківського піклування, робітники приватного підприємства винного, які залишаються без роботи)

б. негативність ув'язнення для самого винного (фізичний стан, втрата у зв'язку з позбавленням волі соціальних зв'язків);

3) фактори, що підтверджують можливість реабілітації винного (вчинення злочину вперше, стійка підтримка сім'ї, суспільства, позитивні характеристики з місця роботи, тощо) [5, с.435–442].

Таким чином, реформа системи покарання у сфері врахування особи винного розпочалася з судової ініціативи.

Згодом Комісія з питань призначення покарання сама встановила певні виключення з правила про нерелевантність більшості обставин, що характеризують особу винного, для призначення покарання. У суду з'явилася можливість посилатися на такі обставини, що характеризують особу винного, як вік, фізичний та сімейний стан [7, с.859].

Комісія в своїй доповіді Конгресу визначила, що молодий вік винного впливає на визначення відповідної міри покарання. Низький освітній рівень винного не може сам по собі бути підставою для застосування покарання у вигляді пробації, якщо санкція статті передбачає короткострокове позбавлення волі, але ж він повинен враховуватися при обранні програм впливу для такої особи [7, с.860]. Суддя, призначаючи покарання, може умотивувати врахування таких особистісних характеристик, як, наприклад, статус винного як єдиного вихователя малолітньої дитини [9, с.250].

Взагалі зазначається, що врахування особи винного при призначенні покарання слугує індивідуалізації покарання: обмеженню застосування позбавлення волі, визначенню найбільш адекватних заходів покарання винному, застосування до нього освітніх програм, медичної допомоги, інших програм, розрахованих на його виправлення [7, с.859–861]. Однак, врахування чи не врахування певних характеристик особи винного все ж таки залишається на розсуд судді.

Виходячи з вищенаведеного, можна зробити висновки про те, що американське законодавство прямо не встановлює обов'язок суду враховувати при призначенні покарання характеристики особи винного. Більш того, за загальним правилом, більшість ознак, що характеризують особу винного, не повинні впливати на обрання міри покарання за вчинений злочин. Од-

нак, суд, умотивувавши своє рішення, може визнати певні характеристики особи винного такими, що мають відношення до справи, і обґрунтувати на підставі них своє рішення.

Висновки. В американському кримінальному праві, як і в українському, залишається проблема невизначеності особи винного в системі призначення покарання. Судова практика обох країн виділяє ряд обставин, що характеризують особу винного. Однак, в той час, коли українське право обмежується переліченням цих обставин, і залишенням їхньої оцінки на розсуд суду, американське право намагається створити більш суворі межі судового розсуду стосовно можливості оцінювання наведених факторів при призначенні покарання. Значний крок в цьому напрямку зроблено лише по відношенню до таких обставин, що характеризують особу винного, як вчинення злочину повторно та рецидив злочинів. Створена арифметична система оцінювання впливу повторності та рецидиву на міру покарання. Однак, практика довела необхідність врахування й інших обставин, що характеризують особу винного, таких як вік, освіта, фізичний та психічний стан та ін. при призначенні покарання. Саме судова практика стала першим ступенем у реформуванні системи призначення покарання у розрізі врахування особи винного. Судову ініціативу підтримала Комісія з питань призначення покарання, визначивши можливість врахування певних обставин, що характеризують особу винного, при призначенні покарання. На даному етапі існування американської системи призначення покарання, суд має призначити покарання, враховуючи особу винного. При цьому, суд повинен обґрунтувати необхідність врахування обставин, що характеризують особу винного, і на їх підставі визначити остаточну міру покарання.

Позитивність американської системи призначення покарання складається в спрямованості політики на розумне обмеження права судового розсуду. Найбільш суттєвим тут здається поступовість реформування системи призначення покарання. Якщо у 1984 році система невизначених санкцій була замінена системою правил призначення покарання з указанням на врахування лише кримінальної історії злочинця, як єдиної характеристики особи винного, то сьогодні перелік обставин, що характеризують особу винного, значно розширений і складає стійку систему правил врахування особи винного при призначенні покарання.

Таким чином, американський досвід визначення обставин, що характеризують особу винного, може бути корисним для реформування української системи призначення покарання і обмеження права судового розсуду.

Напрямами подальшого розвитку запропонованої теми може бути дослідження законодавства інших країн з приводу визначення особи винного в системі призначення покарання для проведення порівняльного аналізу їхнього законодавства із законодавством України та визначення пріоритетів для реформування національного законодавства і приведення його у відповідність до міжнародних стандартів.

Список літератури: 1. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24.10.2003 р. «Про практику призначення судами кримінального покарання» // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (відвідана востаннє 21.09.2004 р.). 2.

Federal Sentencing Guidelines Manual. 2001 Ed. West Group Publishing Co., 2001. 1543 p. 3. Departures and Offender Characteristics // www.ussc.gov/SIMPLE/depart.htm (відвідана востаннє 7.08.04). 4. Gelacak M.S., Nagel I.H., Johnson B.L. Departures under the Federal Sentencing Guidelines: an Empirical and Jurisprudential Analysis // *Minnesota Law Review*. 1996. №81. 5. Karle T.W., Sager T. Are the Federal Sentencing Guidelines Meeting Congressional Goals?: An Empirical and Case Law Analysis // *Emory Law Journal*. 1991. №40. 6. Исаев М.М. Основные начала уголовного законодательства СССР и союзных республик. М.-Л., 1927. 7. Schulhofer S.J. Assessing the Federal Sentencing Process: the Problem is Uniformity, not Disparity // *American Criminal Law Review*. 1992. №29. 8. Departures and Offender Characteristics // www.ussc.gov/SIMPLE/depart.htm (відвідана востаннє 21.09.2004 р.). 9. Stith K., Koh S.Y. The Politics of Sentencing Reform: the Legislative History of the Federal Sentencing Guidelines // *Wake Forest Law Review*. 1993. №28.

Надійшла до редакції 28.09.04

С.В. СІНЬКО

ПРОБЛЕМИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Концепція судової реформи втілює в життя конституційні принципи. Це знайшло своє вираження в законах України у змінах, що були внесені у Кримінально-процесуальний кодекс. Діючий кримінально-процесуальний кодекс не відповідає вимогам сьогодення. У першу чергу необхідно відзначити розбіжності з нормами й окремими договорами міжнародного характеру, невизначеність у суб'єктному складі і колі осіб, що беруть участь у збиранні й оцінюванні.

Звертаючись до суб'єктів кримінального процесу, які здійснюють збір та оцінку доказів у кримінальній справі, необхідно насамперед визначити коло осіб, які мають державно-владні повноваження. При цьому треба визначити наявність у посадових осіб, які беруть участь у провадженні по кримінальній справі, процесуальних прав та обов'язків, закріплених законом. У зв'язку з цим варто проаналізувати висловлені раніше у літературі наукові точки зору з даної проблеми.

М.С. Строгович відносить до суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності тільки тих учасників процесу, що виконують яку-небудь процесуальну функцію (обвинувачення, захист, розгляд справи). На його думку, до них належать дізнавач, слідчий, прокурор, суддя, колегіальний суд, захисник, обвинувачуваний (підозрюваний, підсудний), потерпілий. Інші особи є учасниками, а не суб'єктами [1, с.111]. Інша думка висловлена Н.Н. Полянським, що прийшов до висновку, що всі, хто бере участь у справі особи вступають у визначені правовідносини, усі вони є учасниками процесу, а отже – суб'єктами [2, с.123–125].

Дану суперечку можна вирішити виходячи з того, які функції покладені на кожного з учасників кримінального процесу.

П.С. Елькінд вважає, що зміст функцій складають окремі напрямки кримінально-процесуальної діяльності [3, с.54]. Ц.М. Каз відзначав, що процесуальна функція характеризує сукупність ознак. Одним з даних ознак є напрямок, що впливає із задач кримінального судочинства [4, с.26]. Слі-